

รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม*

A MODEL OF BUDDHIST MONASTIC ADMINISTRATION IN THE DIGITAL ERA BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES

พระครูวิहारกิจจานุยุต

Phrakhru Vihankitjanuyut

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Parasatporn1959@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2026; วันแก้ไขบทความ 26 กุมภาพันธ์ 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 28 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 February 2026; Revised 26 February 2026; Accepted 28 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม ภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บทบาท หน้าที่ และกระบวนการดำเนินงานขององค์กรทางศาสนาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างเหมาะสม ประเด็นสำคัญ คือ ความท้าทายของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยต้องไม่ขัดแย้งหรือบั่นทอนพระธรรมวินัย และคุณค่าพื้นฐานของพระพุทธศาสนา บทความนี้ครอบคลุมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารด้านโครงสร้าง และการปกครอง การบริหารด้านการสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริหารด้านการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ และการบริหารด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการ

Citation:

* พระครูวิहारกิจจานุยุต. (2569). รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 1345-1360.

Phrakhru Vihankitjanuyut. (2026). A Model Of Buddhist Monastic Administration In The Digital Era Based On Buddhist Principles. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(2), 1345-1360;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

อธิบาย และเชื่อมโยงกันในแต่ละด้าน เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการบริหารสมัยใหม่กับคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของบทความชี้ให้เห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลไม่ควรมุ่งเน้นเพียงความรวดเร็ว ความสะดวก หรือประสิทธิภาพเชิงเทคนิคของเทคโนโลยี หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการใช้อำนาจอย่างมีธรรมาภิบาล การสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม และการตัดสินใจบนพื้นฐานของสติ ปัญญา และความพอประมาณ การผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสมย่อมช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ทั้งยังเป็นการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดความสมดุลระหว่างการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมกับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ และคุณค่าของพระพุทธศาสนาอันเอื้อต่อความมั่นคง และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, ยุคดิจิทัล, พุทธธรรม

Abstract

This academic article aims to analyze and synthesize concepts pertaining to models of Buddhist Sangha administration in the digital era, grounded in Buddhist Dhamma principles, within the context of contemporary society shaped by advances in information and communication technology. Such transformations have necessitated appropriate adaptations in the roles, functions, and operational processes of religious organizations. A central concern is the challenge of integrating digital technology into Sangha governance without contravening or undermining the Vinaya and the foundational values of Buddhism. The article encompasses multiple dimensions of Sangha administration, including structural and ecclesiastical governance, communication and Buddhist propagation, education and personnel development within the Sangha, and the management of resources and information technology. Buddhist Dhamma principles serve as the primary conceptual framework through which each dimension is examined and

interconnected, thereby illuminating the relationship between modern administrative concepts and Buddhist virtues.

The article's core argument posits that Sangha administration in the digital era should not prioritize merely the speed, convenience, or technical efficiency afforded by technology. Rather, it must emphasize the exercise of authority with good governance, appropriate and ethical communication, and decision-making grounded in mindfulness, wisdom, and moderation. The judicious integration of digital technology with Buddhist Dhamma principles can strengthen transparency, credibility, and the faith of Buddhist adherents. Furthermore, it provides a framework for directing Sangha administration toward a sustainable equilibrium between adaptation to societal change and the preservation of Buddhist identity and values thereby contributing to the long-term stability and sustainability of Buddhism.

Keywords: Model, Buddhist Monastic Administration, Digital Era, Buddhist Principles

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจาก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างกว้างขวาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การ ติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ส่งผลให้รูปแบบการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ องค์กรและสถาบันต่าง ๆ จำเป็นต้อง ปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการองค์กรจึงมิได้ยึดติดอยู่กับรูปแบบดั้งเดิม หากแต่ต้องเน้นความคล่องตัว ความยืดหยุ่น และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและสารสนเทศที่ถูกต้องและทันสมัย (ธงชัย สันติวงษ์, 2560, น. 32-36) ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลให้บทบาทของผู้นำ องค์กรต้องพัฒนาไปสู่การเป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจเทคโนโลยี และสามารถปรับกลยุทธ์

การดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความอยู่รอดและความยั่งยืนขององค์กรในยุคปัจจุบัน

ในบริบทของสังคมดิจิทัลดังกล่าว องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร ทั้งในด้านการวางแผน การสั่งการ การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนการให้บริการแก่ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ที่เพิ่มความรวดเร็วในการดำเนินงาน และส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรในยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกัน องค์กรทางศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกของสังคม ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559, น. 65-68) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและรูปแบบการสื่อสารของสังคม ส่งผลให้วิธีการถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาและการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาต้องปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิม คณะสงฆ์ในฐานะองค์กรหลักของพระพุทธศาสนามีได้ทำหน้าที่เพียงการปกครองดูแลกิจการภายในหมู่สงฆ์เท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่ประชาชน และการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2560, น. 23-27) เมื่อบริบทสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัล บทบาทดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการสื่อสารกับสังคมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงเป็นที่พึ่งทางจิตใจของสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อบทบาทของคณะสงฆ์ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากเดิมที่คณะสงฆ์ทำหน้าที่หลักในพื้นที่ทางกายภาพ เช่น วัด โรงเรียน หรือชุมชนใกล้เคียง บทบาทดังกล่าวได้ขยายไปสู่พื้นที่สาธารณะในโลกออนไลน์ ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายมากยิ่งขึ้น (วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, 2564, น. 78-82) สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้พระสงฆ์และองค์กรคณะสงฆ์ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่ไม่เคยปรากฏเด่นชัดในอดีต ประการสำคัญ คือ ความท้าทายด้านการสื่อสาร ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงการแสดงธรรมในสถานที่หรือพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่ครอบคลุมถึงการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและ

แพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีลักษณะเปิดกว้างและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัลยังมีความซับซ้อน เนื่องจากข้อมูลมีปริมาณมาก กระจายตัวรวดเร็ว และอาจขาดการกลั่นกรองอย่างเหมาะสม ส่งผลให้คณะสงฆ์ต้องใช้ความรอบคอบและปัญญาในการพิจารณาและตอบสนองต่อข้อมูลต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ปัญหาทางสังคมร่วมสมัย เช่น ความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้งทางความคิด ปัญหาสุขภาพจิต และวิกฤตคุณธรรม ได้ทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สังคมจึงคาดหวังให้คณะสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำทางจิตใจและศีลธรรมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น คณะสงฆ์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ หากแต่จำเป็นต้องปรับตัวอย่างมีสติและปัญญา โดยผสมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับหลักพระธรรมวินัยและพุทธธรรมเป็นฐานในการดำเนินงาน การปรับตัวเช่นนี้มีใช้การละทิ้งอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นการประยุกต์ใช้เครื่องมือสมัยใหม่เพื่อธำรงรักษาแก่นธรรมและบทบาทของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2563, น. 95-98)

อย่างไรก็ตาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลมิอาจพิจารณาเพียงมิติของประสิทธิภาพ ความสะดวก หรือความทันสมัยของเทคโนโลยีเป็นสำคัญ หากแต่จำเป็นต้องตั้งอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแก่นสารและรากฐานของพระพุทธศาสนา การนำเทคโนโลยีและแนวคิดการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายแห่งการดำรงอยู่ของพระศาสนาเป็นสำคัญ พระธรรมวินัยทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต และการปกครองภายในหมู่สงฆ์ เพื่อให้การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สงบ และเอื้อต่อการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ขณะที่หลักพุทธธรรมทำหน้าที่เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและปัญญา ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีจึงต้องผสมผสานการใช้เทคโนโลยีเข้ากับการรักษาศีลธรรม ความมีสติ และการใช้ปัญญาอย่างรอบคอบ หากการนำแนวคิดการบริหารสมัยใหม่มาใช้โดยปราศจากฐานคุณธรรม อาจทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงปริมาณหรือภาพลักษณ์ภายนอกมากกว่าการธำรงรักษาแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา อันอาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนจากเจตนารมณ์แห่งพระศาสนา ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ธรรมะ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2561, น. 120-124) ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องยึดหลักพุทธธรรมเป็นฐาน

เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุน มิใช่เป็นปัจจัยกำหนดทิศทางของพระศาสนา และเพื่อให้การบริหารดำเนินไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และยั่งยืนตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการผสมผสานระหว่างแนวคิดการบริหารสมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีทิศทางและมีคุณธรรมเป็นฐาน และมุ่งเน้นการพิจารณาบทบาท หน้าที่ และกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการปกครอง การจัดการศึกษา การสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนการบริหารทรัพยากรและข้อมูลสารสนเทศ โดยวิเคราะห์ว่าหลักพุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นแนวทางกำกับและสนับสนุนการบริหารในแต่ละมิติได้อย่างไร การนำหลักธรรมมาใช้เป็นกรอบแนวคิดดังกล่าว จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยไม่สูญเสียแก่นสารและอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล

แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเกิดขึ้นภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และรูปแบบการสื่อสารที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การทำงานขององค์กรทางศาสนาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ คณะสงฆ์ในฐานะองค์กรหลักของพระพุทธศาสนา มีภารกิจสำคัญทั้งด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ธรรมะ จึงจำเป็นต้องนำแนวคิดการบริหารสมัยใหม่และเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์มิได้มุ่งเน้นเพียงความทันสมัยหรือประสิทธิภาพเชิงเทคนิค หากแต่ต้องตั้งอยู่บนฐานของพระธรรมวินัยและหลักพุทธธรรม เพื่อให้การบริหารดำเนินไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย และยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง โดยกล่าวถึงแนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล ได้แก่

1. **แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์** การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารองค์กรทางศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากองค์กรทั่วไป ทั้งในด้านวัตถุประสงค์

โครงสร้าง และหลักการดำเนินงาน เนื่องจากมีพระธรรมวินัยเป็นหลักสูงสุดในการกำกับพฤติกรรม การดำเนินชีวิต และการปกครองภายในหมู่สงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงได้มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงประสิทธิภาพหรือผลประโยชน์เชิงวัตถุเป็นสำคัญ หากแต่มุ่งรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนาและเอื้อต่อการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นเป็นเป้าหมายหลัก โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งกำหนดรูปแบบการบริหารและการปกครองในลักษณะลำดับขั้นตามสมณศักดิ์ ตั้งแต่ระดับวัด ระดับอำเภอ จังหวัด ภาค และระดับมหาเถรสมาคม โครงสร้างดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ และสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในองค์กรได้อย่างเหมาะสม (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, 2560, น.15-20) อย่างไรก็ตาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์มิได้อาศัยเพียงโครงสร้างทางกฎหมายหรืออำนาจตามตำแหน่งเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการควบคู่กับหลักพุทธธรรมเป็นสำคัญ หลักธรรม เช่น สัปปริสธรรม พรหมวิหาร และสังคหวัตถุ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารและการปกครองเพื่อส่งเสริมความเมตตา ความยุติธรรม และความสามัคคีภายในหมู่สงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีจึงเป็นกระบวนการที่ผสมระหว่างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพกับคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความสามัคคี และความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางพระศาสนา อันจะนำไปสู่การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมไทยและสังคมร่วมสมัย

2. แนวคิดการบริหารองค์กรในยุคดิจิทัล การบริหารองค์กรในยุคดิจิทัล หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมดิจิทัล และระบบเครือข่ายออนไลน์เข้ามาสนับสนุนการวางแผน การจัดการ การอำนวยความสะดวก และการควบคุมงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความคล่องตัว และความโปร่งใสในการดำเนินงาน แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นการบริหารเชิงเครือข่าย (Network-based Management) การสื่อสารแบบสองทาง และการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2562, น. 21-25) ในบริบทขององค์กรทางศาสนา การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนเครื่องมือหรือวิธีการทำงานเท่านั้น หากแต่เป็นการปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย โดยเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแผ่หลักธรรม การสื่อสารนโยบาย การบริหารข้อมูลสารสนเทศ และการเชื่อมโยงเครือข่ายศาสนิกชนได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การใช้

เทคโนโลยีในองค์กรทางศาสนาจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมวินัยและอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลเป็นการผสมผสานระหว่างหลักการบริหารองค์กรสมัยใหม่กับหลักพระธรรมวินัยและพุทธธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองคณะสงฆ์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการสื่อสารในสังคมร่วมสมัยทำให้คณะสงฆ์จำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารให้มีความคล่องตัว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหาร การสื่อสาร และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มุ่งเน้นความทันสมัยทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องดำเนินไปภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาอัตลักษณ์ ความบริสุทธิ์ และเป้าหมายสูงสุดแห่งพระศาสนา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางการจัดการกับการธำรงรักษาหลักธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย

หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มิใช่เพียงการดำเนินงานตามโครงสร้างการปกครองหรือกฎหมายคณะสงฆ์เท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแกนสารในการกำกับทิศทาง การตัดสินใจ และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารในทุกระดับ หลักพุทธธรรมทำหน้าที่เป็นกรอบคุณธรรมที่ช่วยให้การบริหารดำเนินไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นความสงบเรียบร้อย ความสามัคคี และประโยชน์เกื้อกูลต่อหมู่คณะ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมในการปกครอง ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการดำรงอยู่ของพระศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งยังเอื้อต่อการปรับตัวของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยโดยไม่ละทิ้งรากฐานทางธรรม โดยมีหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1. **หลักธรรมด้านการปกครองและการบริหาร** หลักธรรมด้านการปกครองและการบริหารในพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยกำกับการใช้อำนาจและการตัดสินใจของผู้ปกครองให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ชอบธรรม และเกื้อกูลต่อหมู่คณะ หลักสัปบุริสธรรม 7

ซึ่งเป็นธรรมของสัตบุรุษและผู้นำที่ดี ประกอบด้วย การรู้จักเหตุ (อัมมัญญา) การรู้จักผล (อัตถัญญา) การรู้จักตน (อัตตัญญา) การรู้จักประมาณ (มัตตัญญา) การรู้จักกาล (กาลัญญา) การรู้จักชุมชนหรือสังคม (ปริสสัญญา) และการรู้จักบุคคล (ปุคคลปโรปรัญญา) (อง.สศทก. (ไทย) 23/64/109-111) หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทของสังคมดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผู้บริหารคณะสงฆ์ที่ยึดหลักสัปปุริสธรรมย่อมสามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัยของปัญหา และผลกระทบจากการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีสติ รู้เท่าทันข้อจำกัดและศักยภาพของตนเอง รวมทั้งเลือกใช้วิธีการบริหารให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ชุมชน และบุคคลในแต่ละระดับ นอกจากนี้ ทศปิตราชธรรม 10 ยังเป็นหลักธรรมสำคัญที่ส่งเสริมการปกครองด้วยคุณธรรม ได้แก่ ความเสียสละ ความซื่อตรง ความเมตตา ความอดทน และความยุติธรรม ซึ่งช่วยยับยั้งการใช้อำนาจในทางที่ผิด และสร้างความศรัทธาแก่หมู่สงฆ์และพุทธศาสนิกชน การนำหลักธรรมทั้งสองชุดมาประยุกต์ใช้ร่วมกันจึงช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการธำรงรักษาอุดมการณ์และคุณค่าทางพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

2. หลักธรรมด้านคุณธรรมผู้นำ หลักธรรมด้านคุณธรรมผู้นำเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เนื่องจากผู้นำสงฆ์มีได้ทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลด้านโครงสร้างหรือระเบียบวินัยเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมและการดำเนินชีวิตตามพระธรรมวินัย พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมคุณลักษณะของผู้นำให้มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจและการใช้อำนาจ เมตตาและกรุณาช่วยให้ผู้นำมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นคุณค่าและความทุกข์ของผู้อื่น ขณะที่มุทิตาช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อความสำเร็จของผู้อื่น ลดความอิจฉาริษยาและความขัดแย้งภายในองค์กร

ส่วนอุเบกขาเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ผู้นำสามารถวางใจเป็นกลาง ใช้ปัญญาและความยุติธรรมในการตัดสินใจโดยไม่เอนเอียงไปตามอารมณ์หรือความลำเอียงส่วนบุคคล การยึดหลักพรหมวิหาร 4 จึงช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความเคารพศรัทธา และความสามัคคีในหมู่สงฆ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงขององค์กรคณะสงฆ์ ในบริบทของยุคดิจิทัลที่การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและเปิดเผยมากขึ้น ผู้นำที่มีพรหมวิหารเป็นฐาน

คุณธรรมย่อมสามารถบริหารจัดการความแตกต่างทางความคิดเห็นและความขัดแย้งได้อย่าง สุขุม รอบคอบ และเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม และธำรงภาพลักษณ์อันดีงามของพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย

3. หลักธรรมด้านการทำงานและการพัฒนาองค์กร หลักธรรมด้านการทำงานและการพัฒนาองค์กรในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นกระบวนการฝึกอบรมที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อพัฒนา ศักยภาพของบุคคลให้สามารถดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (ที.ม. (ไทย) 10/299/160) เมื่อพิจารณาในบริบทของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไตรสิกขาสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

ในมิติของศีล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบของวินัย ความรับผิดชอบ และความสุจริต เพื่อป้องกันการใช้สื่อหรือข้อมูลในทางที่ขัดต่อพระธรรมวินัยและจริยธรรมทางสังคม ส่วนสมาธิช่วยเสริมสร้างสติและความตั้งมั่นของจิต ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของข้อมูลข่าวสารหรือสิ่งเร้าทางดิจิทัลที่มากเกินไป ขณะที่ปัญญามีบทบาทสำคัญในการพิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ แยกแยะสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนา การนำไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์จึงช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการยกระดับจิตใจและคุณธรรมของบุคลากร อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ช่วยกำกับการใช้อำนาจ การตัดสินใจ และการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างถูกต้องและชอบธรรม โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปริยธรรมและทศพิธราชธรรมส่งเสริมการปกครองที่มีคุณธรรมและความยุติธรรม ขณะเดียวกัน พรหมวิหาร 4 หล่อหลอมคุณลักษณะผู้นำให้เกิดความเมตตาและความสามัคคี ส่วนไตรสิกขาช่วยพัฒนาการทำงานและองค์กรอย่างเป็นองค์รวม การผสมผสานหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับบริบทดิจิทัลจึงเอื้อต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัลได้ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารองค์กรในทุกภาคส่วน รวมถึงองค์กรทางศาสนาอย่างคณะสงฆ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เปิดโอกาสใหม่ในการบริหารจัดการข้อมูล การประสานงาน และการสื่อสารกับสังคมอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องดำเนินไปอย่างรอบคอบ โดยตั้งอยู่บนฐานของพระธรรมวินัยและหลักพุทธธรรมอันเป็นแก่นสารของพระพุทธศาสนา รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมจึงเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดการบริหารสมัยใหม่กับคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การบริหารดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย พร้อมทั้งสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยมีรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม โดยนำเสนอ 5 มิติหลัก ได้แก่

1. การบริหารด้านโครงสร้างและการปกครอง การบริหารด้านโครงสร้างและการปกครองคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ การใช้ระบบฐานข้อมูลระบบทะเบียน และสารสนเทศที่เชื่อมต่อกันสามารถช่วยลดความซ้ำซ้อนของงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูลในระดับต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลที่เน้นการบริหารจัดการสื่อสารและข้อมูลให้ทันต่อบริบทของสังคมสารสนเทศปัจจุบัน (พระครูวินัยธรปัญญา ปัญญาโร (ศรีสมุทร) และบุญเดือน ทรัพย์เพชร, 2564, 423-433) อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีอาจดำเนินไปโดยปราศจากกรอบกำกับทางคุณธรรมและพระธรรมวินัย ผู้บริหารคณะสงฆ์จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักอริยปทัช 3 ได้แก่ อัตตาทิปปัตย โลกาธิปปัตย และธรรมาธิปปัตย เป็นแนวทางในการใช้อำนาจและการตัดสินใจ อัตตาทิปปัตย ช่วยให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อนอง กลั่นกรองการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและไม่หลงยึดในอำนาจหรือประโยชน์ส่วนตน โลกาธิปปัตยส่งเสริมการคำนึงถึงความคิดเห็น ความต้องการ และความคาดหวังของสังคมและพุทธศาสนิกชนในยุคดิจิทัล ขณะที่ธรรมาธิปปัตยเป็นหลักสูงสุดที่กำกับให้การตัดสินใจเป็นไปตามพระธรรมวินัยและความถูกต้องชอบธรรม การผสมผสาน

การใช้ระบบสารสนเทศเข้ากับหลักอภิปไตย 3 จึงช่วยให้การบริหารด้านโครงสร้างและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปอย่างสมดุล ระหว่างประสิทธิภาพทางเทคนิคกับคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้การปกครองมีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่การธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนในยุคดิจิทัล

2. การบริหารด้านการสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริหารด้านการสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ได้กลายเป็นช่องทางหลักในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในสังคมร่วมสมัย การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และระบบถ่ายทอดสด สามารถช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนให้กว้างขวางและหลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งงานวิชาการไทยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าระบบสารสนเทศและนวัตกรรมสื่อดิจิทัลสามารถเสริมศักยภาพการเผยแผ่ศาสนาได้หากมีโครงสร้างการจัดการที่สอดคล้องตามบริบทของศาสนาและสังคม (พระมหาประเวศ ปญญาทิโป และคณะ, 2565, น. 213-226) อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องดำเนินไปภายใต้กรอบของหลักสัมมาวาจาและสังจธรรม ซึ่งเป็นองค์ธรรมสำคัญในมรรคมีองค์ 8 สัมมาวาจากำกับให้การสื่อสารเป็นไปด้วยความจริงใจ สุภาพ และไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือความเข้าใจผิดขณะที่สังจธรรมช่วยให้การนำเสนอเนื้อหาธรรมะมีความถูกต้อง ตรงตามหลักพระไตรปิฎก และไม่บิดเบือนสาระของพระธรรมคำสอน ในบริบทของยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว การยึดหลักพุทธธรรมดังกล่าวช่วยให้คณะสงฆ์สามารถใช้สื่อออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ กลั่นกรองเนื้อหาอย่างรอบคอบ และหลีกเลี่ยงการสื่อสารที่เน้นความฉาบฉวยหรือสร้างกระแสโดยขาดสาระทางธรรม การบริหารด้านการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนหลักสัมมาวาจาและสังจธรรมจึงช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรคณะสงฆ์ สร้างความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน และทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมอย่างยั่งยืน

3. การบริหารด้านการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ การบริหารด้านการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ แหล่งเรียนรู้ดิจิทัล และคลังข้อมูลพระพุทธศาสนา ช่วยเปิดโอกาสให้

พระสงฆ์สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ส่งเสริมแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในองค์กรคณะสงฆ์อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีหลักธรรมเป็นกรอบกำกับ เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและไม่หลงไปตามกระแสภายนอก หลักอริยปาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถนำมาใช้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาตนของพระสงฆ์ ฉันทะช่วยสร้างความพอใจและความใฝ่รู้ในการศึกษาเล่าเรียน วิริยะส่งเสริมความเพียรและความอดทนในการฝึกฝนตนเอง จิตตะทำให้เกิดความตั้งใจมั่นและเอาใจใส่ต่อการเรียนรู้ ขณะที่วิมังสาช่วยให้ผู้เรียนสามารถพิจารณา ตรวจสอบ และประเมินผลการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล การผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับหลักอริยปาท 4 จึงช่วยให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ส่งผลให้พระสงฆ์มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ทางพระศาสนา และการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัล อันจะนำไปสู่การพัฒนาคณะสงฆ์อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

4. การบริหารด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศในกิจการคณะสงฆ์เป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความรอบคอบและความรับผิดชอบเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทรัพยากรส่วนใหญ่ที่ใช้ในการดำเนินงานของคณะสงฆ์มีที่มาจากศรัทธาของพุทธศาสนิกชน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร เช่น ระบบจัดการข้อมูล ระบบการเงินและบัญชีดิจิทัล ตลอดจนเครื่องมือสื่อสารออนไลน์ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความคล่องตัวในการดำเนินงานได้ อย่างไรก็ตาม การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินไปภายใต้กรอบของหลักพุทธธรรม เพื่อมิให้เกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือขัดต่อเจตนารมณ์แห่งพระศาสนา หลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยกำกับการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างพอประมาณ ไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักนี้ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถเลือกใช้เครื่องมือและระบบที่เหมาะสมกับภารกิจและบริบทขององค์กร โดยคำนึงถึงความจำเป็น ความคุ้มค่า และผลกระทบในระยะยาว ควบคู่กับหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการคิดอย่างแยบคาย รอบด้าน และมีเหตุผล ช่วยให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาวัตถุประสงค์ ผลดี ผลเสีย และความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยก่อนตัดสินใจนำเทคโนโลยีมาใช้ การผสมผสานหลักมัชฌิมาปฏิปทาและโยนิโสมนสิการเข้ากับการบริหารด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศจึงช่วยเสริมสร้าง

วัฒนธรรมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลดำเนินไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และสนับสนุนการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย

5. กลไกการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม การทำให้รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยกลไกการขับเคลื่อนเชิงโครงสร้างและเชิงคุณค่า ซึ่งทำหน้าที่กำกับ ทบทวน และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กลไกดังกล่าวควรออกแบบให้เชื่อมโยงมิติการบริหารสมัยใหม่เข้ากับกรอบคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสอดคล้องและสมดุล โดยสามารถจำแนกสาระสำคัญออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ตัวชี้วัด เงื่อนไขความสำเร็จ และปัจจัยสนับสนุน ประการแรก ตัวชี้วัด ควรได้รับการกำหนดในลักษณะที่สะท้อนทั้งประสิทธิภาพเชิงระบบและความถูกต้องชอบธรรมเชิงคุณค่า กล่าวคือ มิได้มุ่งวัดผลเพียงด้านความรวดเร็ว ความคุ้มค่า หรือประสิทธิภาพทางเทคนิคของเทคโนโลยีดิจิทัลเท่านั้น หากแต่ต้องครอบคลุมมิติความโปร่งใสในการใช้อำนาจและทรัพยากร ความเหมาะสมของกระบวนการสื่อสารและการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล ตลอดจนระดับความสอดคล้องของการตัดสินใจเชิงนโยบายกับพระธรรมวินัยและหลักพุทธธรรม อันจะช่วยประเมินคุณภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเชิงบูรณาการได้อย่างรอบด้าน ประการที่สอง เงื่อนไขความสำเร็จ ของการขับเคลื่อนรูปแบบดังกล่าว ประกอบด้วย การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารคณะสงฆ์ที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมาภิบาลและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา การมีความเข้าใจเชิงลึกต่อบทบาทและขอบเขตของเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทองค์กรศาสนา ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้มีทั้งสมรรถนะด้านดิจิทัลและคุณธรรมภายในควบคู่กัน นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ ย่อมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อต่อความต่อเนื่องและเสถียรภาพของการดำเนินงาน ประการสุดท้าย ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมและโปร่งใส การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สอดคล้องกับภารกิจของคณะสงฆ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงสถาบันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ให้คุณค่ากับสติ ปัญญา และความพอประมาณ กลไกการขับเคลื่อนดังกล่าว จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลดำเนินไปอย่างมีทิศทาง ชอบธรรม และ

สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันนำไปสู่การธำรงรักษาความมั่นคงและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กับพระธรรมวินัยและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม การบริหารด้านโครงสร้างและการปกครองอาศัยระบบสารสนเทศภายใต้กรอบอธิปไตย 3 เพื่อความโปร่งใสและชอบธรรม การสื่อสารและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้สื่อดิจิทัลโดยยึดหลักสัมมาวาจาและสัจจธรรม การจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากรขับเคลื่อนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะที่การบริหารทรัพยากรและเทคโนโลยีดำเนินไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาและโยนิโสมนสิการ การผสมผสานหลักพุทธธรรมกับการบริหารยุคดิจิทัลดังกล่าวช่วยให้คณะสงฆ์สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยังคงธำรงรักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ของพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทสรุป

รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัลมิใช่เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือเครื่องมือสมัยใหม่มาใช้ทดแทนกระบวนการทำงานแบบเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนเชิงแนวคิดและคุณค่าภายในองค์กรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยอย่างมีสติและปัญญา การผสมผสานเทคโนโลยีกับหลักพุทธธรรมอย่างกลมกลืนช่วยให้การบริหารมิได้มุ่งเน้นเฉพาะความรวดเร็วหรือประสิทธิภาพเชิงเทคนิค แต่ยังคำนึงถึงคุณธรรม ความถูกต้อง และความรับผิดชอบต่อพระศาสนาและสังคมโดยรวม หลักพุทธธรรมจึงทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญในการกำกับทิศทางการบริหารให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ลดความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีอย่างขาดวิจาร์ณญาณ และป้องกันการเบี่ยงเบนจากเจตนารมณ์แห่งพระพุทธศาสนา เมื่อคณะสงฆ์สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบของศีล สมาธิ และปัญญา การบริหารย่อมเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างความเชื่อมั่นแก่พุทธศาสนิกชน ทั้งยังเอื้อต่อการสื่อสาร การศึกษา และการปกครองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในยุคดิจิทัล กระบวนการบริหารเช่นนี้จึงมิใช่เพียงการปรับตัวตามกระแสเทคโนโลยี หากแต่เป็นการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ให้มีความเข้มแข็งจากภายใน และสามารถธำรงรักษา

พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

อ้างอิง

- ธงชัย สันติวงษ์. (2560). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พระครูวินัยธรปัญญา ปญญาโร (ศรีสมุทร) และบุญเตือน ทรัพย์เพชร. (2564). “การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคดิจิทัล”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(4), 423-433.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาประเวศ ปญญาทีโป และคณะ. (2565). “การจัดการองค์การเชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ 4.0”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, 8(1), 213-226.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2563). ศาสนากับสังคมยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2560). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2562). การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2564). การบริหารองค์กรในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2561). ศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.